

Ирена Теодора ВЕСЕВСКА

УДК:902.2(497.74):929.651(495.02)

Изворен научен труд

РЕДОК ВИЗАНТИСКИ ОЛОВЕН ПЕЧАТ ОД СРЕДНОВЕКОВЕН БУЧИН**Апстракт**

Со векови, Византијците, од скромните монаси и лаици до високопоставените благородници и императори, користеле оловни печати за да ги „заклучат“ службените и приватните преписки и да ги потврдат или проверат документите. Деталите содржани на зачуваните пломби фрлаат светлина врз многу аспекти на византискиот свет, главно на структурата на нејзините граѓански, воени и црковни администрации, кариерите и локациите на нејзините службеници и одговорите на постојано променливата среќа на империјата во нејзино милениумско постоење. Натписите на печатите одекнуваат, како што нивните слики ги рефлектираат верувањата и перспективите на луѓето кои, освен од опстанокот на нивните печати, ќе бидат изгубени за историјата. Печатите честопати ги даваат клучните докази потребни за да се скицира кариерата, да се прикаже подемот и падот на семејството или да се потврди присуството на индивидуа во одредено место или време. Еден таков редок примерок, пронајден за време на археолошките истражувања на теренот во рамките на проектот „Стари градови и утврдувања 2019“ во околината на локалитетот Кале, средновековен Бучин, ни дава информации за неговиот сопственик, член на највисоката византиска аристократија и несреќен император од бурните времиња од крајот на 12 и почетокот на 13 век.

Клучни зборови: *сигилографија, византиска, средновековна, аристократија, Ласкарис*

Вовед

Проектот „Стари градови и тврдини 2019“ на Филозофскиот факултет, Скопје има за цел да изврши археолошки истражувања во повеќе општини во Пелагонија, Повардарие и Источна Македонија, со цел хронолошка и типолошка идентификација на локалитетите, подготовка на планиметрија и документација на сите површински наоди и појави како и документирање на нивното загрозување и оштетување. Делата се изве-

дуваат под раководство на професионалниот раководител, проф. Виктор Лилчиќ-Адамс, со стручен тим на археолози и нумизматичар.¹

Еден од таквите локалитети е „Кале“, кај селото Бучин, лоциран во прилепското поле, како најјужно село во Општина Крушево и спој помеѓу градовите Крушево (19 км), Демир Хисар (15 км), Битола (30 км) и Прилеп (25 км), северно од планината Дервеник.

Тоа е името на вулканскиот куп 1,5 км јужно од Бучин и 240 м над околината (845 мнв). Реката Црна, излегувајќи од Демирхисарскиот Теснец, се врти во голем лак околу Калето пред да се пробие во Пелагониското Поле. Нагоре од врвот има поглед на многу милји од сите страни. Старите рудници за железо лежат на падините на неколку милји југозападно оттука, а парчињата железна згура во тврдината укажуваат на обработка на железо. Откриени се ретки парчиња средновековна керамика, железни стрели и средновековни мали алатки; една паричка (фолис) од Јован Цимискиј (крај на 10 век), но свртена и користена како украс на прстен (Микулчиќ, 1996, 193/194).

Со обновување на рударството во Демир Хисар во доцниот среден век, старата тврдина исто така била повторно користена; можеби само одвреме-навреме. Во борбите меѓу византискиот император Андроник III и Србите околу овие рудни области во 1329/1330 година, покрај „градовите“ Добрун, Габаларион и Дебрица, се споменува и **фрурионот Бутсинин (Бучин)**. Пред и после ова Бучин не се споменува. Напротив, во српските документи во 1343/1344 и 1344/1345 г. селото Бучин се споменува како имот дониран на манастирот Трескавец во близина на Прилеп.

Потпишано. Запечатено. Доставено?

Споменатиот оловен печат е пронајден за време на теренските истражувања во близина на Бучин, на соседниот рид „Кале“ Троновци, кој служел како воена база на средновековниот град. Тој е многу добро зачуван, малку оштетен во близина на централната оска, со максимален дијаметар 29 mm, тежина 11,54 g и дебелина 2,7 / 8 - 3 mm.

¹ Во состав: проф. Антонио Јакимовски, заменик-раководител, проф. Драги Митревски, проф. Марјан Јованов, проф. Ирена Теодора Весевска, д-р Бошко Ангеловски, Ванчо Милошевски, М.А., нумизматолог, Александар Илиевски, Горан Лилчиќ и, доколку е потребно, други стручни соработници, како што се колегите археолози Игор Ширтовски и Наум Налбантоски, кои беа дел од тимот во анкетите во Демир Хисар. Во оваа прилика, сакам да изразам искрена благодарност за можноста веднаш да го објавам овој наод.

Аверс. Свети Ѓорѓи стои, држи копје и штит, испишано во колоната лево:

Ο | Α | Γ | ΟΣ | ΓΕ | ΩΡ | ΓΟ

На страна, епитетот Дијасоритиј впишан во колоната: Ο | Δ | Α | Ρ | Τ | Ι.

Граница на точки.

[ὁ ἅγιος Γεώργ [ι] ο [ς] Δ [ι] α [σο] ρ [ί] τ [ης].

Реверс. Натпис од седум реда, крст горе.

ΚΕΡΟΙΣ
ΚΟΜΝΗΝΟΝΛΑ
ΚΑΡΙΝΚΩΝ
ΤΑΝΤΙΝΟΝΟΥ
ΑΙΓΡΑΦΣ
ΣΡΑ
ΜΑΩ

[σ] κέροις Κομνηνὸν Λά [σ] καριν Κων [σ]
ταντίνον οὔ [κ] αἰ γραφᾶς σ [φ] ρά [γιζε], μα
[ρτύρ] ω [ν κλέος]

„Нека славата на мачениците го заштити Константин Комнен Ласкарис и нека ги запечати неговите писма“.

Овој печат му припаѓал на братот на императорот на Никеја, Теодор I Ласкарис (1205 - 1222); *Константин Ласкарис* кој бил прогласен за император во Цариград на 12/13 април 1204 година, но бил принуден да бега бидејќи не можел да ја собере потребната поддршка за да им се спротивстави на Латините. Печатите на Теодор I Ласкарис и на неговиот брат Константин се прочитани и објавени, и го поврзуваат нивниот иконографски избор на Свети Ѓеорѓи Дијасоритиј со потеклото од Мала Азија (Wassiliou, 1997, 416–26).

Овие печати даваат вредни информации за едвај документираните Ласкариди и, дополнително, тие се важен сигилографски материјал, со оглед на реткоста на зачуваните печати на браќата. Досега се пронајдени и објавени само уште три други оловни печати на *Константин Ласкарис*, сите датирани кон крајот на 12 век - почетокот на 13 век.²

² A.-K. Wassiliou, 416-424. Former Zacos collection. Аналогни примероци: Koltzida-Makri, MoZuBgóBouda, no. 14 (делумно прочитан). Shaw 1176 (Dumbarton Oaks). A.-K. Wassiliou, Review of Sode, Bleisiegel, in Geldgeschichtliche Nachrichten 33. Jg.,

Печатите навидум се изработени истовремено, пред преземањето на царската моќ од Теодор. За тоа сведочат неговите титули „протовестиаритес“ и „севастос“, кои ги носел пред бракот со втората ќерка на Алексиј III, Ана Ангелина во 1199 година³, додека Константин не спомнува титула или чин и затоа неговиот печат може да се смета и пред 1204. По заземањето на Константинопол во април 1204 година, Константин, иако првично претендент за престолот, му помагал на неговиот брат Теодор во воените походи и дипломатските односи и морал да има титула. Познато е дека уште тројца браќа на Теодор Први (Георѓи, Алексиј и Исак) беа прогласени за „севастократори“ (Fejfančić, 1968, 173/74), па се чини дека е неизбежно и Константин да носел некаква титула. R. Macrides го поврзува „деспот Константин“ во ракописот на Бодлејан (Bodleian Barocc. ms. 235, fol. 478v) со *Константин Ласкарис* (Macrides, 2007, 168).

Сепак, овие печати претставуваат неверојатна дивергенција: едниот му се припишува на Теодор *Комненос Ласкарис*, а другиот на Константин *Ласкарис Комнес*. Двете пломби се метрички, и во секој случај и двете семејни имиња се со еднаква должина на слогот, така што нивниот редослед не влијае на метарот. Ова поставува очигледна дилема: зошто двајца браќа, од исто семејство и иста географска припадност, во исто време (а можеби и во исто место - Цариград) би избрале да користат различен редослед за презентирање на нивните презимиња, на две стилски многу слични пломби? Причината може да биде тоа што секој брат сакал да потенцира различно име над другото. Но, ако е прашање на избор, како да се читаат тие печати за да се знае кој брат кое име намерно го нагласил? За да се разбере разликата, да се увиди она што секој носител на печатите сакал да го каже за себе и за пораката наменета за својата публика, потребно е да се испитаат номенклатурните стандарди. Иако носителите на пломби неспорно имале голема слобода во самостојното претставување, морало да има некаква генерално следена традиција за именување за да се препознае носителот, некои параметри за идентификација во рамките на византиското аристократско општество, кое потоа продолжило да работи во рамките на начин препознатлив за другите членови на оваа група (Volkoff, 2015, 197-208).

Суштината е да се знае кој редослед на презимињата на родителите е утврдена норма и која „позиција“ се сметала за најнагласена. Односно,

186 (1998). In Sode, Claudia, and Jean-Claude Cheynet. *Studies in Byzantine Sigillography. Volume 8*. Berlin/Boston: De Gruyter, (2003) 213

Wassiliou-Seibt, Alexandra-Kyriaki. *Corpus Der Byzantinischen Siegel Mit Metrischen Legenden Teil 2: N - Sphragis*. (Vienna: österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2015).

³ По бракот Теодор имал поинаков печат. G. Zacos and A. Veglery, *Byzantine Lead Seals* (Basel, 1972), 1.3: no. 2753. Во 1203 бил прогласен за „деспот“ и имал уште еден печат. DO 55.1.4355. Zacos and Veglery, *Byzantine Lead Seals*, 1.1: no. 116. DOSeals 6:192, no. 101.1. Неговиот последен, империјален печат на реверсот го прикажувал Христос. I. Jordanov, *Corpus of Byzantine Seals from Bulgaria* (Sofia, 2003), 3.1: nos. 205-6.

меѓу можните редоследи, кој бил генерално нормативниот комбиниран редослед:

Редослед само за родителско презиме:

N. Мајчино Татково или

N. Татково Мајчино

Редослед само за нагласување:

N. Презиме Презиме или

N. Презиме Презиме

Комбиниран редослед:

N. Мајчино Татково или

N. Мајчино Татково или

N. Татково Мајчино или

N. Татково Мајчино

Прибегнувањето кон секундарната литература не нуди дефинитивен одговор. Имено, и H. Mortiz и E. Patlagean пишувале за некои специфики на византиските имиња (Moritz, 1897–98, 1–2 bande. Patlagean, 23–42), и D. Polemis се обидел генерално да ги разликува нивните практики на основање (Polemis, 1968, 189)⁴, но немало директно објаснување за византиските механизми за именување. Ниту, се чини, ова прашање е земено предвид во насловите на биографските записи на лица со неколку семејни имиња, иако просопографските студии често наведуваат повеќе презимиња. Но, како што пишува и D. Nicol: „употребата и злоупотребата на семејните имиња од страна на византиската аристократија создаваат многу проблеми“ и „правилата на играта во ова доцно византиско исфрлање на името е тешко да се следат“ (Nicol, 81)

Оттука, до денес научниците немаат јасна претстава за тоа како функционирале византиските презимиња и каков бил редоследот за името во кој било период, дури ни за едноставните двојни презимиња. Обидувајќи се да го решиме гореспоменатиот пример на Ласкарис, можеме убедливо да поставиме премиса дека Теодор бил Комнен по својата мајчинска линија (Cheynet, 1990, 443–44) засновано врз фактот дека примарните презимиња биле генерално патроними, и дека Теодор е именуван во грчката, латинската и ориентална историја, како и во официјалните акти и во писмото на папата Инокентиј III, единствено како Ласкарис.⁵ Во написите и патријаршиските писма тој е ословен или како Ласкарис или со

⁴ Третиот дел од книгата на D. Polemis содржи „случаи на оние кои ја напуштиле својата патронимика и го презедоа името. . . на кои тие имаа право преку женската линија “ - нејасна диференцијација, за која и самиот автор вели дека не е целосно спроведена.

⁵ Забележителни исклучоци се извештаите на Никола Месаритиј и договорот од 1219 година помеѓу Никеја и Венецијанците, каде Теодор е именуван како „Комнен Ласкарис“.

двете презимиња.⁶ На монетите Теодор ги користел или двете презимиња или ниедно (Hendy, 1969, 228–30. DOC 4.1:456–66).

Освен еден печат, каде што тој е само „Комнен“ (Zacos and Veglery, 1. 3: no. 2753), веројатно за да го истакне неговиот брак со Ана, ќерката на Алексиј III Ангел, сега преименувана во Комнен (Zacos and Veglery, 1.1: no. 110; DOSeals 6: 186–187, nos. 96.1–3. DOC 4.1:400–401), никаде во пишаните извори не е особено нагласена неговата лоза на Комнените. Според ова, дали Теодор само го наведува своето целосно двојно презиме на неговите печати, без посебен акцент? И тогаш, дали Константин го нагласил своето мајчино име ставајќи го на второто место, како најнефективно, претпочитајќи го „Комнен“ пред „Ласкарис“ (разбирлив избор, но и зборувајќи за конзервативизмот на Теодор)? Ова се претпоставува, се разбира, ако Теодор и историските извори намерно не одбрале да го истакнат неговото презиме Ласкарис (што не му е патроним) од свои причини, што би ѝ противречело на првобитната премиса. Исто така, останува нејасно дали некој од неговите директни наследници го прифатил семејното име „Ласкарис“ во кој било момент.⁷

Ласкариди – *Nomen est Omen*. Историја во настанување.

Обсиданиот град Никеја, на околу 90 километри воздушна линија од Цариград, станал центар на антилатинскиот отпор и привлекол политички моќни бегалци. Никеја имала одлична природна одбрана благодарение на нејзината локација на источниот брег на Асканија, големо езеро со слатководни води и лежела на пресекот на главните правци што воделе кон внатрешниот дел на Мала Азија. Основачот на државата Никеја, Теодор Комненос Ласкарис, е роден помеѓу 1171 и 1176 година. За неговото семејство се знае многу малку. Имал најмалку шест браќа: *Константин*, *Георѓиј*, *Алексиј*, *Исак*, *Мануел* и *Михаил*. Имињата на нивните родители, баби и дедовци, сестри или кои било членови на нивното семејство од 12 век не се запишани. Тишината на изворите го потврдува впечатокот дека нивните предци се искачиле во општествената хиерархија од второ-

⁶ V. Laurent, *Les registes des Actes des Patriarches de Constantinople* (Paris, 1971), 1.4: nos. 1206, 1207, 1209. N. Oikonomidès “Cinq actes inédits du Patriarche Michel Autôreianos,” *REB* 25 (1967): 120, 122, 125; со двете презимиња цитирани на стр. 123, ред 31 и 43. A. Voecius, *Corpus Inscriptionum Graecarum* (Berlin, 1882–87), 4: nos. 8746–47; со двете презимиња во nos. 8744–45, 8748. За nos. 8747 and 8748 види на страниците 706 и 593 во A. Rhoby, *Byzantinische Epigramme auf Stein nebst Addenda zu den Bänden 1 und 2* (Vienna, 2014). Две други инскрипции само со презимето Ласкарис: G. de Jerphanion, “Les inscriptions Cappadociens et l’histoire de l’Empire de Nicée,” *ОСР* 1 (1935): 239–40.

⁷ Неговата најстара ќерка (и идна царица) најпрво се наведува како „Ирена Комнена“. Таа подоцна го зела презимето на нејзиниот сопруг Лука, заменувајќи го „Комнена“. Се чини дека таа некогаш го користела „Ласкарис“ (Polemis, 140). Не е познато кои се презимињата на неговите други деца (имал уште две ќерки и три сина, од кои двајца починале млади).

степената провинциска аристократска елита преку меѓусебни венчавки. Нивната мајка припаѓала на непозната странична гранка на семејството Комнени, бидејќи и Константин и Теодор го рекламираше своето кралско презиме, како што е елаборирано погоре. Нивниот татко можеби бил наречен Никола, име што тој му го дал на својот првороден син по вообичаената византиска практика на *папонимијата*, именувањето на детето по баба и дедо. Нивниот татко можеби се прежил, бидејќи двајца од браќата, Мануел и Михаил, имале дополнително презиме или прекар *Цамантурос* и долго ги надживеале. До крајот на 12 век, Ласкаридите имале врски со западна Мала Азија и Цариград. Ран печат на Теодор, кој го идентификува како *sebastos protovestiarites Theodore Komnenos Laskaris* и сличен печат на неговиот брат Константин (на кој е назначен како *Constantine Komnenos Laskaris*) даваат индикации за локалните врски на семејството.

Двата печати на аверсот ја имаат претставата на Св. Ѓеорѓи опишан од придружниот натпис како „Диасоритиј“.⁸ Манастирот Свети Ѓеорѓи Дијасоритиј се наоѓал во градот Пиргион (Бирж) во долината Кајстрос. Семејството Ласкарис, така, го рекламирало своето здружување со регионот. Потеклото на семејството Ласкарис од источните провинции е потврдено со етимологијата на името. Коренот е најверојатно персиски (од *lashkari*, „воин“), но исто така е предложена и изведба од арапски јазик (од *alashqar*, „русиот“) (Minorsky, 1953, 33 - 50).

Името за прв пат е потврдено во византиските извори во текот на 11 век. Во 1059 година магнатот *Евстатиј Бојлас*, кој бил прогонет во темата (провинција) Иберија, го повлекол робот по име Ласкарис и му оставил мала парцела. Пограничната тема на Иберија – разнородие од Ерменци, Грузијци и грчки говорители – била формирана ок. 1000 по смртта на локалниот грузиски владетел, *kouropalates* Давид, и била зголемена по анексијата на ерменското кралство Багратид во 1045 година (Angelov, 2019, 13 - 36).

Другиот Ласкарис познат од 11 век бил натурализиран туѓ благородник и потомок на курдското благородно семејство на Шададидите, кој владеел со Двин и Ганџак во Ерменија од втората половина на 10 век па наваму. Персиското име Лашкари било вообичаено меѓу Шададидите и на грчки било транскрибирано како Ласкарис. Воведувањето на името во Византија земало замав во елитата на Империјата. Извесен Лашкари ибн Муса, гувернер на Ганџак помеѓу 1034 и 1049 година, имал син по име Ар-

⁸ Се верува дека епитетот *Дијасоритиј* / *Диасорит* на светителот произлегува од неговата асоцијација со Севс, кој на грчки јазик е Дија, или асоцијацијата на името „Бог“ со Дија, што значи „свештеник на Севс.“ Сепак, епитетот е веројатно со топонимен карактер и произлегува од античкото име Ортакој (традиционално место на раѓање на Св. Ѓеорѓи во Кападокија), или, според друга верзија, од името на манастирот на островот Аморг во рамките на Кикладите. Изразот *Дијасоритиј* обично е поврзан со композицијата по моделот на сликата од манастирот, каде светителот е претставен фронтално, од половината нагоре, со копје во десната рака и кружен штит лево. Види Н. Grégoire, *Saint George le Diasorite*, *Revue de l'instruction publique en Belgique*, LII, (1909), стр. 1 – 3

тасир, кој бил испратен како заложник во Цариград. Оловниот печат на Артасир ја демонстрира неговата културализација и коопција во византиската воена администрација. Пронајден кај Кличевац на Дунав кај Браничево, печатот го идентификува како Артасир, син на Ласкарис, „*patrikios anthuratos*“ („патрикиј и проконзул“) и стратег („генерал“). Синот на Ласкарис „имал висока титула и бил префрлен од источната граница на Империјата на западната граница со Унгарија“.

Веројатно бил христијанин, предуслов за извршување функција, и се чини дека никогаш не се вратил во својата татковина, затоа што Турците Селџуци што ги нападнале ги анексирале последните независни територии на Шададид во 1075 година и ставиле крај на темата Иберија. Идентификувањето на Артасир како син на Ласкарис е првиот чекор во формирањето на семејното име, бидејќи аристократските презимиња се формирале од странски имиња. И покрај тоа што доказите се неубедливи, сосема е можно дека гувернерот на Шададид во Гандак чиј син се населил во Византија е истоимениот предок на Теодор и Константин (Minorsky, 1953, 33 - 50).

Семејството Ласкарис се здобило со значење во текот на 12 век преку браковите со династијата Комнени основана од императорот Алексиј I (р. 1081-1118). Документи, писма, натписи и печати постојано го забележуваат презимето на постариот Теодор како Комнен Ласкарис. Неговите родители имале доволно врски со царскиот двор во Константинопол за да му обезбедат работа во дворската стража на императорот Алексиј III Ангел, што била платформа за неговото метеорско издигнување на власт. На натписот на раниот печат на стариот Теодор со Св. Георги Дијасоритиј се споменува неговото држење на титулата севаст и протовестијарит. Севаст бил воведен како дворски чин кон крајот на 11 век како знак на посебна разлика за роднините на императорот. Титулата била значително девалвирана кон крајот на 12 век, но земена заедно со семејното име Комнен, нуди доказ дека постариот Теодор Ласкарис припаѓал на општествената и политичката елита во тоа време.

За време на првата опсада на Цариград во 1203 година братот на Теодор, Константин, добил команда на најдобрата трупа на располагање и ги предводел цариградските бранители во налети против вкоренетите крстоносци. Ниеден не бил успешен во нивната цел да ја укине опсадата, и на крај Константин добил наредба да ги нападне Бургундијците кои стражареле во тоа време (Villehardouin, 2007, 31).

Византијците излегле од градот, но набрзо биле вратени назад до портите, и покрај камењата што бранителите на бедемите ги фрлале кон напредните крстоносци. Самиот Константин бил заробен јавјќи на својот коњ од Вилијам од Ноји (Villehardouin, 2007, 31) и веројатно бил чуван за откуп, што било вообичаена практика на времето. Во одреден момент бил ослободен, бидејќи наскоро бил зафатен со настаните од втората опсада на Цариград во 1204 година.

Непосредно пред падот на Цариград, преторијанецот Теодор се вклучил во политиката на наследство и узурпација. Императорската канцеларија во Византија се засновала врз римскиот модел, што значело дека нема закони за наследство. Царевите договарале нивните синови или други соработници да станат нивни наследници (на пр., прогласувајќи ги за совладетели), но сепак освојувањето на престолот често доаѓало од борби за моќ меѓу водечките генерали, со повремено вклучување на државни службеници, црковни лица и населението во Цариград. Во 1195 г. Алексиј III Ангел го симнал неговиот брат Исак II Ангел од престолот, владејачкиот император во последните десет години, кој бил ослепен и бил затворен во една приградска палата. Алексиј III немал машки наследници. До 1200 г., неговите две најстари ќерки, Ирена и Ана, биле вдовици, а третата, Евдокија, престојувала на српскиот двор. Недостатокот на наследник ги разгорил амбициите на роднините на Алексиј III. Стариот севастократор Јован Дука, негов брат, се гледал себеси како потенцијален наследник. И внуците на двајцата императори од нивните сестри имале претензии на царската круна.

Младите вдовици Ирена и Ана биле алатки за решавање на проблемот со наследството, а кон крајот на зимата во 1200 година се венчале во двојна венчавка со Алексиј Палеолог и постариот Теодор Ласкарис. Алексиј Палеолог, кој се оженил со Ирена, првородената ќерка, добил титула деспот (буквално, „господар“), највисок дворски чин по императорот. Од неговото воведување во дворската хиерархија во 1163 година, оваа титула му била доделена на зетот на царот и престолонаследник. Ана станала сопруга на постариот Теодор. Импресивните генеалогички квалификации на Алексиј Палеолог и на поранешните, починати зетови на Алексиј III индиректно сугерираат дека семејството *Комнен Ласкарис* се сметало за аристократско и достоино за посебни почести.

Во 1204 година политичката елита на Византиската Империја за прв пат во својата вековна историја се соочила со можноста за присилно преследување од Константинопол, Новиот Рим, во поранешните провинции. Падот на Константинопол под крстоносците, ноќта на 12 април 1204 година, бил трауматичен и неочекуван. Откако крстоносците влегле во Цариград и започнале да го пљачкаат градот, огромно тело на граѓани, како и она што останало од Варјашката гарда, се собрало во црквата Аја Софија за да изберат нов император, бидејќи Алексиј V побегнал (Magoulias, 1984, 314).

Имало двајца номинирани - *Константин Ласкарис* и Константин Дука (веројатно син на Јован Ангел Дука, а со тоа и прв братучед на Исак II и Алексиј III) (Queller, Madden, Andrea, 1999, 189). И двајцата ги презентирале своите номинации, но луѓето не можеле да одлучат меѓу нив, бидејќи и двајцата биле млади и со докажани воени вештини. Конечно, со ждрепка Ласкарис бил избран од она што останало од армијата како следен император. *Константин Ласкарис* одбил да го прифати царскиот пурпур; придружуван од цариградскиот патријарх Јован X до Милион, тој го поттикну-

вал собраното население да им се спротивстави на латинските напаѓачи со сета своја сила. Сепак, толпата не била подготвена да ги ризикува своите животи во таков едностран судир, па затоа тој се свртел кон Варјашката гарда и побарал нивна поддршка. Иако првите молби не поминале, тие се согласиле да се борат за зголемени плати, и тој тргнал конечно да се пресмета со крстоносците. Но, гардистите го предале Константин и побегнале пред очите на латинските групи. Гледајќи дека сè е изгубено, тој брзо бега од главниот град во раните утрински часови на 13 април 1204 година (Magoulias, 1984, 314).

Потребата за заштита од крстоносците ја превртела рамнотежата во западна Мала Азија решително во корист на Ласкаридите. За Теодор Ласкарис се вели дека ја преминал западната Мала Азија во обид да ги освои срцата и умовите на локалното население. Неговите напори се исплатиле бидејќи Никеја и другите градови го препознаа како нивен владетел, иако не успеа во првите битки со нападните латински витези.

На 19 март 1205 година, Хенри, братот на императорот Болдвин, ѝ задал силен удар на армијата командувана од *Константин Ласкарис* и Теодор Мангафа пред ѕидовите на Атрамитион и резултатот бил огромен пораз за *Константин Ласкарис*. Ништо повеќе не се слуша за *Константин Ласкарис* по оваа битка, па се претпоставува дека тој или загинал во поразот, или бил заробен (Magoulias, 1984, 314).

Место заклучок

„Зашто посеаја ветер и ќе жнеат виор: нема никакво стебло: пупката нема да даде принос; ако е така, ќе го проголтаат странците.“

Осија 8:7

Турбулентниот период на 13 век е сведок на најголемата средновековна експанзија на Византија на Балканот, проследена со скоро целосниот колапс на Империјата во 1204 година со падот на византиската престолнина под западните витези на Четвртата крстоносна војна.

Регионалните центри на моќ се натпреваруваат со главниот град за авторитет, меѓу нив се византиските деспоти Епир и Тесалија, латинските кнежевства во јужна Грција и сè послните држави Србија и Бугарија. Ласкаридите, Теодор и неговиот брат Константин, можеби се обиделе да најдат сојузници против Латините меѓу носителите на моќ на Балканот пред и по падот на Константинопол.

Реткиот оловен печат на *Константин Комнен Ласкарис*, пронајден во близина на средновековниот Бучин, стои меѓу неколкуте пронајдени артефакти, како редок примерок што покренува повеќе прашања одошто дава одговори за бурниот период од 13 век и драматичниот развој на настаните поврзани со семејството Ласкарис и со името на неговиот носител, како мал светилник во личната приказна на една мистериозна и веројатно трагична историска личност.

Литература:

- Angelov, D. (2019). *The Byzantine Hellene: The Life of Emperor Theodore Laskaris and Byzantium in the Thirteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boeckius, A. (1882-87). *Corpus Inscriptionum Graecarum*. Berlin.
- Cheynet, J.-C. (1990). *Pouvoir et contestations à Byzance (963–1210)*. Paris.
- Ferjančić, B. (1968). Севастократори у Византији (Les sébastokratores à Byzance). *ZRVI* 11
- Grégoire, H. (1909). Saint George le Diasorite. *Revue de l'instruction publique en Belgique*. LII.
- Hendy, M. F. (1969). *Coinage and Money in the Byzantine Empire, 1081–1261*. Washington, DC.
- Jerphanion, G. De (1935). Les inscriptions Cappadociens et l'histoire de l'Empire de Nicée. *OCP* 1
- Jordanov, I. (2003). *Corpus of Byzantine Seals from Bulgaria*. Sofia.
- Laurent, V. (1971). *Les registes des Actes des Patriarches de Constantinople*. Paris.
- Macrides, R. (2007). *George Akropolites, The History: Introduction, Translation and Commentary*. Oxford.
- Magoulias, H. J. (1984). *O city of Byzantium: annals of Niketas Choniates*. Wayne State University Press.
- Minorsky, V. (1953). *Studies in Caucasian History: I. New Light on the Shaddadids of Ganja II. The Shaddadids of Ani III. Prehistory of Saladin*. Cambridge Oriental Series.
- Moritz, H. (1897-98). *Die Zuname bei den byzantinischen Historikern und Chronisten*. Landshut
- Oikonomidès, N. (1967) Cinq actes inédits du Patriarche Michel Autôreianos. *REB* 25
- Patlagean, E. (1984). Les débuts d'une aristocratie byzantine et le témoignage de l'historiographie: système des noms et liens de parenté aux IXe–Xe siècles. *BAR International Series* 221. Oxford.
- Polemis, D.I., Doukai, T. (1968). *A Contribution to Byzantine Prosopography*. London
- Queller, D.E., Madden, Th. F., Andrea, A. J. (1999). *Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*. University of Pennsylvania Press.
- Rhoby, A. (2014). *Byzantinische Epigramme auf Stein nebst Addenda zu den Bänden 1 und 2*. Vienna
- Sode, C. and Jean-Claude, Ch. (2003). *Studies in Byzantine Sigillography. Volume 8*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- Villehardouin, G. De. (2007). *Memoirs Or Chronicle of the Fourth Crusade and the Conquest of Constantinople*. Echo Library
- Volkoff, A. A. (2015). Komnenian Double Surnames on Lead Seals: Problems of Methodology and Understanding. *Dumbarton Oaks Papers* 69

- Wassiliou, A.-K.(1997). Ο 'agios Georgios o Diasorites auf Siegeln: Ein Beitrag zur Frühgeschichte der Laskariden. *BZ* 90
- Wassiliou-Seibt, A.-K. (2015). *Corpus Der Byzantinischen Siegel Mit Metrischen Legenden Teil 2: N - Sphragis*. Vienna: österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Zacos, G. and Veglery, A. (1972). *Byzantine Lead Seals*. Basel.
- Микулчиќ, И. (1996). *Средновековни градови и тврдини во Македонија*. МАНУ Скопје.